

Fejlagtig kritik har afsporet miljødebatten

Nørgaard, Jørgen

Published in:
Information

Publication date:
2008

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link back to DTU Orbit](#)

Citation (APA):
Nørgaard, J. (2008). Fejlagtig kritik har afsporet miljødebatten. *Information*, 64(13 November), 18.
<http://www.information.dk/171646>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Fejlagtig kritik har afsporet miljødebatten

Miljødebatten er blevet afsporet af en dogmatisk fornægtelse af den økonomiske aktivitet som en afgørende miljøfaktor. Denne indskrænkning har trådt til en uvederhæftig kritik af rapporten 'Grænser for Vækst' fra 1972, en kritik baseret på påstande, der ikke har hold i rapporten

af Jørgen Stig Nørgård

Kronik

Trods snak om olieknaphed, klimaproblemer og andre miljøbegrensninger nægter de fleste politikere overhovedet at stille spørgsmål ved drivkraften bag miseren, nemlig kravet om stadig vækst i produktion og forbrug - selv i overflodsamfund som det danske. Konventionel politik tilsiger derfor stadig, at væksten skal fortsætte, koste hvad det vil. Og det kan blive meget kostbart. Erkendelsen af finansøkonomiens skrøbelighed giver os nu en enestående chance for at genoverveje nogle økonomiske dogmer, herunder vækstdogmet.

Ældre miljøengagerede folk har nok hørt om rapporten *Grænser for Vækst* (GVV) af Meadows m.fl., der i begyndelsen af 1970'erne blev solgt i omkring 30 millioner eksemplarer på 30 sprog og blev et begreb i miljødebatten. Men da urigtige påstande om rapportens troværdighed senere blev bragt til forry, hoppede mange på vognen med, at den blot var en pessimistisk 'dommedagsprofeti', der ikke holdt stik.

Matthew R. Simmons er ikke miljøaktivist, men præsident for et af verdens største investeringsfirmaer inden for energi. Han hørte så mange hentydninger til denne 'habløse' rapport, der bl.a. - ifølge B. Lomborg - skulle påstå, at olien ville slippe op inden år 2000, at han af nygerrighed læste den lille bog. Forbøffet konstaterede han da, at kritikken stort set intet havde at gøre med bogens indhold.

»Interests i bogen er der tale om, at noget som helst ville slippe op før 2000. Der var ikke en sætning eller blot ét ord om oliemangel eller begrænsninger af noget som helst i år 2000, fastslog Simmons og konkluderede, at rapporten i store træk tegnede et korrekt billede af udviklingen. Han ærgrede sig over, at vi havde spildt over 30 år med at afvise den i stedet for at handle.

Det er værd igen at berige miljødebatten med GVV, der analyserer tendenser i forskellige langsigtede scenarier (se faktaboks, red.). Punkt 1 bygger på analyse af, hvordan vedholdende vækst på langt sigt vil føre til sammenbrud. Dette ene scenarie fik medlemene til entusiastisk at betragte hele bogen som en dommedagsprofeti. Men i de følgende punkter, 2 og 3, slår forfatterne som vist en lang mere positiv tone an.

Malplaceret kritik

Koret af kritikere af GVV behandlede nogle gruelige fejl, når de nærmest pr. refleks afviste bogens konklusioner. Men derudover vil det også af følgende grunde være uvederhæftigt i dag at hævde, at for skerne bag GVV tog fejl i deres overordnede analyser af vækstmulighederne fremover.

For det første opstiller GVV en række scenarier, altså ikke blot det famøse og fatale vækstscenarie. For det andet er vi kun lige trådt ind i det år-

hundrede, hvor vækstscenariets drama engang skulle udspille sig. Ingen af scenarierne antyder problemer før 2010. For det tredje er den faktisk udvikling siden udarbejdet i store træk tegnet af et korrekt billede af udviklingen. Han ærgrede sig over, at vi havde spildt over 30 år med at afvise den i stedet for at handle.

Foruden de nævnte klimaproblemer, kan nævnes forekomsten af gift i havene og grundvandet, svind i fiskebestanden og naturskovene, tab i biologisk mangfoldighed, osv.

Hvordan blev debatten da afsporet? Det er ikke overraskende, at en bog, der antyder behov for regulering af økonomien, har været særdeles uvelkommen for mange ledere inden for bl.a. økonomi og politik, som derfor med stor kraft afviste den.

Et andet tilbageslag for GVV var det paradoks, at den oliekrise, der et år efter bogens udgivelse ramte verdens og syntes at bekræfte dens budskaber, var midlertidig. Da man overvandt oliekrisen, var det fristende at slutte, at der alligevel ikke var fysiske grænser, og at rapporten var utroværdig, selv om

GVV faktisk slet ikke beskæftigede sig med den slags kortsigtede politisk bestemte udsving.

God udvikling forsages

Det er værd at hæfte sig mere ved GVV's optimistiske skitser til en bæredygtig udvikling. Det har senere vist sig nyttigt at skelne mellem udvikling og vækst, hvor det sidste betegner fysisk ekspansion. Man kan således have udvikling både med og uden vækst. Et godt billede på denne skelnen er et menneskes udvikling, hvor væksten ophører i teenagealderen, mens den ikke-fysiske udvikling fortsætter. På samme måde kan et samfund fortsætte med at udvikle sig, efter at væksten stopper. Ellers man kunne sige, efter at samfundet er blevet voksent.

GVV påpeger således, at beskæftigelse som mange finansielle ansættede, kunne blomstre i et ligevægtssamfund, f.eks. musik, sport og andre sociale aktiviteter. Verdenssamfundet har ret meget inderbygget sig hen imod bæredygtighed, bortset fra nogle beskædede tekniske tilpasninger. På de øvrige miljørelevante områder, såsom udviklingen i befolkning og forbrug, er der faktisk taget skridt i den stik modsatte retning af bæredygtighed, og de har mere end opslugt de opnåede tekniske gevinster. Den globale miljøbelastning,

som f.eks. udtrykt ved det økologiske fodaftryk, er derfor i dag langt større end da bogen udkom.

Selv om computermodellen bag GVV

rapporten under et, fatige såvel som rige, så påpeger forfatterne fordelingen af goderne som afgørende for den faktiske udvikling. Hidtil har væksten ikke, som ofte lovet, været brugt til at mindske ulighederne, men snarere til at kunne opretholde ulighederne uden at få forde sociale ure. En erkendelse af, at kagen ikke kan vokse i det uendelige, vil imidlertid moralsk legitimere stærkere krav om mere lighed, nationalt såvel som globalt.

Økonomer på banen

Krav om mere lighed tilsiger naturligvis, at den nødvendige indskrænkning i miljøbelastningen må starte i overflodslande som de europæiske, der typisk må sikre ned til kun en tiendedel af deres nuværende belastning. Altså om, at vi velbjergede er nødt til at have vækst for de fattige landes skyld er tom retorik. Det forholder sig omvendt. Hvis der på kloden overhovedet kan skaffes økologisk plads til vækst i materiel levestandard, må denne plads anstændigvis bruges ad de, der virkelig har behov for vækst.

Udsigten til økonomisk

recession aktualiserer den nok største udfordring i et samfund uden vækst, nemlig at fordele arbejdet frem for at fyre medarbejdere, da den sidste løsning med filosofien Bertrand Russells ord sikrer »- at den unudgælelige fritid vil medføre elendighed hele vejen rundt i stedet for at blive en almindelig kilde til lykke. Kan man tænke sig noget mere vanvittigt?«

Fortalere for evig vækst kan altså ikke hente støtte i, at GVV skulle have taget fejl. Mange økonomer tilsutter sig da også tankerne i rapporten, heriblandt flere nobelpristagere i økonomi, for nyliberal Stiglitz, som tidligere afviste GVV's tanker om ressourcemanagement. Flere økonomer bør komme ud at skabet og seriøst diskutere de store muligheder i en udvikling uden vækst. Det vil i den forbindelse være ærgert at forsøge at lade den inspiration og indsigt, der kan hentes i *Grænser for Vækst* og de to senere versioner af samme forfattere, Meadows m.fl., blot fordi nogle læsere nærmest synes allerjyske over for selve titlen.

Jørgen Stig Nørgård er lektor og emeritus ved Danmarks Tekniske Universitet, Institut for Byggeri og Anlæg.

Fakta

Grænser for Vækst's væsentligste konklusioner:

1. Hvis den nuværende (1972) udvikling med vækst i befolkningstal, forurening og forbrug fortsætter uændret, vil grænserne for vækst nås inden for de næste hundrede år, og sandsynligvis ende med et kollaps i både befolkningstal og forbrug.
2. Det er muligt i stedet at etablere et bæredygtigt samfund, der kan sikre alle mennesker de elementære livsfor nødenheder og lige adgang til at realisere deres muligheder.
3. Jo hurtigere verdens befolkning påbegynder en sådan omstilling, desto større er chancen for at få held med den.

På de miljørelevante områder, såsom udviklingen i befolkning og forbrug, er der faktisk taget skridt i den stik modsatte retning af bæredygtighed, mener lektor Jørgen Stig Nørgård. FOTO: SCANPIX